

Fogyasztói magatartás vizsgálata a világ egyik legdrágább országában, élelmezésbiztonság és élelmiszerbiztonság Angolában

Manuel Tiago

PhD hallgató, Universidade Cuito Cuanavale, Menongue, Szent István Egyetem,
Gazdálkodás és Szervezéstudományi Doktori Iskola,
manuelt.sziegszdi@gmail.com

Juhász Péter Gergő

Doktor Jelölt, Szent István Egyetem, Gazdálkodás és Szervezéstudományi Doktori
Iskola
juhaszpetergergo@gmail.com

Szilágyi Tibor Pál

Egyetemi tanársegéd, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Gazdaság-
és Társadalomtudományi Intézet
sztp@stanford.edu

Vinogradov Szergej

Egyetemi docens, Szent István Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Kar
vinogradov.szergej@gtk.szie.hu

Almádi Bernadett

Egyetemi tanársegéd, Szent István Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi
Kar
almadi.bernadett@gtk.szie.hu

Abstract: Cikkünk az Angolában dúló polgárháború következtében kialakuló gazdasági, társadalmi és élelmiszerbiztonsági helyzet jelenét és következményeit mutatja be. Külön kitér az élelmiszerbiztonság problémáinak megoldásaira, valamint az ezekre adható megoldási mechanizmusok alkalmazhatóságának jövőbeni alternatíváira. Mivel Angola ambivalens bipoláris társadalmi struktúrája a nyersanyagok kiaknázásából finanszírozza az import termékek és fogyasztási cikkek behozatalát, ezért a hagyományos értelemben vett gazdálkodás helyett csak a behozatalra épülő élelmiszeri stratégia eredménye az, hogy a tényleges élelmiszer termelés színvonala nem megfelelő az országban. A bipolaritás nem csak a társadalomra, hanem a területi megosztottságra is jellemző, mivel a városiasodott régiókba érkeznek meg az importált termékek. Az elmaradottabb területekre még drágábban jutnak el a behozott áruk, melyeket további viszonteladói árrés és a szállítás további költségei terhelnek.

Kulcsszavak: Fogyasztói magatartás, döntési fa, Afrika, élelmiszerbiztonság, gombatermesztés

1 Szakirodalmi áttekintés

Angola történelme során évszázadokon át gazdagságának áldozata volt. A gyarmatosítás során a természeti kincsek mellett maga a lakosság is a kereskedelem értékes árucikkévé vált. Később a XX. századtól a makrogazdaság ágazatai közül a mezőgazdasági művelésből, annak külkereskedelméből, a ráépült feldolgozóiparból származott jelentős jövedelem, melyet azonban az ország lakossága csak megtermelt, belőle nem részesült.

A gyarmattartók ellen kirobbant mozgalmak okozta zűrzavar, majd a gazdaság összeomlásával végződött, de várva várt függetlenség kivívása feletti öröm is csak rövid ideig tartott.

Polgárháború robbant ki, melynek alapja az újonnan felismert kincs: az újabb és újabb mezőkön feltárt kőolaj lett, az ellenfél csapatai mögött álló gyémántvagyon ellenében. Az elhúzódó konfliktusban az ország a függetlenség kivívását követően megmaradt gazdaságának maradékát is elvesztette.

A gazdaság megsemmisülése importfüggőséget eredményezett, a fegyverkezési hajszában az ország adósságállománya az erőforrások bősége ellenére exponenciálisan emelkedett, az ország valutája elértéktelenedett, a 80-as évektől fokozódó, majd a 90-es évek elejére a folyamat hiperinflációba torkolt. Az államháztartás bevételeit a kőolajlelőhelyek koncesszióba adása tudta olyan mértékben kiegészíteni, amely végül a konfliktus befejezéséhez, az egyensúly megteremtéséhez, a gazdasági fellendülés lehetőségéhez vezetett. 2002 óta.

A gazdasági fellendülés, a szocioökonómiai és politikai viszonyok 1975-ben drámai változáson mentek keresztül az ország függetlenségének kivívásával. A

gazdaság legfőbb, szinte egyedüli bevételi forrásaként említhető mezőgazdasági termelés zömét adó nagybirtokok tulajdonosainak távozniuk kellett, a földterületek állami kézbe kerültek.

A korábban alkalmazott módszereket, technológiát a helyi lakosság nem tudta működtetni, a kereskedelmi kapcsolatok ellehetetlenültek, a befektetések elmaradtak, a termékek világpiaci árai estek, ezért a mezőgazdasági termelés és feldolgozóipar zuhanásszerű visszaesése következett be.

A végső csapást pedig a röviddel a függetlenség kivívását követően, a nagyhatalmak hathatós közreműködésével kirobbantott polgárháború jelentette, a vidéki gazdaságok szinte teljes lerombolásával, a vidéki infrastruktúra (vasútvonalak, hidak, utak) megsemmisítésével. A polgárháború kirobbanásában, majd közel három évtizedes fennmaradásában játszott szerepe miatt terelődött a figyelem újabb és újabb kőolaj és gyémántlelőhelyek feltárása felé. A harcoló kormánycsapatok (MPLA) felfegyverzésének forrása a tengerparti régiókban feltárt hatalmas olajtartalékok fokozódó kitermelése lett, míg a lázadóként elkönyvelt UNITA utánpótlását a keleti tartományokban működő gyémántlelőhelyek fölötti kontroll megszerzése biztosította.

Az ásványkincsek bányászata, kereskedelme volt tehát az alapja a konfliktus elhúzódásának, amely ahelyett, hogy az ország fellendülését, a függetlenséggel elvesztett javakat, tudást, technológiát, a gazdaság egészét alapozta volna meg, fegyverkezésre, értelmetlen pusztításra, a kedvező lehetőségek elmulasztására fordult. Teljes országrészek néptelenedtek el, a művelhető területek fizikai izolációja miatt gyakorlatilag leállt a jövedelmet biztosító, makrogazdaságilag számottevő termények termelése.

Az 1990-es években az 1970-es évtized elején termelt kávémenyiség és szizál kevesebb mint 1%-át termelték, a gyapot, cukornád, dohánytermő birtokok gyakorlatilag eltűntek. A gabonatermelés csökkenése jelentős importfüggőséget eredményezett, mely a mai napig jellemző. Az állatállomány megfelelő ellátás hiányában az éhezésnek, és a harcokban részt vevő hazai és idegen csapatoknak köszönhetően szintén megtizedelődött.

A lakosság az ország konfliktustól mentes részeire, pl. a fővárosba, vagy a környező országokba menekült. A harcoló felek korábban mezőgazdaságilag jól hasznosított földeket aknáztak alá, mely Angolát a mai napig az egyik leginkább aknaveszélyes országgá teszi.

A kialakult háborús helyzetben az állam a volt nagybirtokok egy részén állami gazdaságokat hozott létre (Emprêsa Nacional de Comercialização e Distribuição de Produtos Agrícolas – ENCODIPA) a termelés folytatásának érdekében. A kísérlet azonban kudarcba fulladt, ezért a gazdaságok földterületei 1984-től kistermelőkhöz, mint bérlőkhöz, helyben lakó közösségekhez kerültek, felaprózták.

Másrészt szintén állami kezdeményezésre a földművesek munkáját segítő fejlesztési állomásokat hoztak létre, hiteleket nyújtottak, szövetkezetek kezdetleges formáit hozva létre. Ezek tagjai közösen vásároltak, béreltek illetve használtak különböző eszközöket, szállították az árut. Közös marketing kezdeményezések születtek az árak emelése, a jövedelmezőség fenntartása érdekében. Az erőfeszítések azonban csak elméleti sikert hoztak. 1985 végén ugyanis a Mezőgazdasági Marketing Szövetség által nyilvántartott több mint 4600 szövetkezet közül a gyakorlatban kevesebb mint 100 működött.

Az utóbbi években a mezőgazdasági termelés lassú, de egyértelmű növekedése tapasztalható, elsősorban a háború befejezésének, a lakosság fokozatos visszatelepülésének köszönhetően.

A folyamat azonban vontatott, a produktivitás a kis paraszti gazdaságok szintjén továbbra is igen alacsony, a használható infrastruktúra vidéken rendkívül limitált, az állam részéről kevés ösztönző tényező segíti a menekült lakosság visszatérését falvaikba, korábban művelt földjeikre.

Az ipar vezető ágai elsősorban a mezőgazdaság termékeit dolgozzák fel: malmok, cukor- és konzervgyárak, sörfőzdék, hallisztgyár, pamutipari üzemek, cellulóz és papírgyár (eukaliptusz feldolgozás).

Az utóbbi 10 évben robbanásszerű fejlődést mutató építőipar alapanyagait cementgyárak, téglagyárak biztosítják. A piaci igények azonban jelentősen meghaladják a hazai kínálatot, az import elengedhetetlen.

Angola különböző régióinak élelmiszerellátási bizonytalansága elsődlegesen a függetlenségi, majd a több évtizeden át tartó polgárháborúra valamint annak következményeire vezethető vissza. Ezt megelőzően az ország az alapvető élelmiszereket tekintve önellátó volt.

- A portugál irányítás alatt álló közigazgatás összeomlott.
- Rövid időn belül a gazdaság minden szektora zuhanásszerű hanyatlásba ment át.
- A kereskedelmi céllal működő közepes méretű birtokok, illetve nagy kiterjedésű ültetvények művelése leállt.
- A korszerű gazdálkodáshoz szükséges szakértelemmel rendelkezők elhagyták az országot.
- A bel-és külkereskedelmi kapcsolatok megszakadtak, a marketing-tevékenység megszűnt.
- Az infrastruktúra (utak, hidak, öntözőrendszerek, raktárak) megsemmisültek
- A helyi lakosság részben a nagyvárosokba, részben a környező országokba volt kénytelen menekülni, nagyrészt segélyre szorult.
- Korábban mezőgazdasági céllal hasznosított területeket aknásiítottak el.

A háborúk, és a politikai instabilitás súlyos társadalmi következménye a

- Mélyszegénység, menekültválság
- Szociális infrastruktúra megsemmisülése
- Élelmiszerválság: az élelmiszer- és élelmezésbiztonság hiánya (az élelmiszerek mennyiségi és minőségi elégtelensége), a tiszta ivóvízhez való hozzáférés hiánya.

A fegyveres konfliktus által okozott élelmiszerhiány enyhítésére kezdetben állami beavatkozás történt, melynek célja a mezőgazdasági termeléshez szükséges feltételek előteremtése volt, többek között állami tulajdonú vállalatok alapításával. Ez a szocialista jellegű, külső politikai nyomás által támogatott irányvonal azonban nem hozott eredményt. (Kyle, 1997) Mindezek miatt alakult ki az mai napig jellemző tünetegyüttes, amelyet a közigazgatás és az állami kontroll elégtelensége, importfüggőség, a mezőgazdasági termelés lehetőségeihez mérten jelentős elmaradása, az élelmiszertermeléssel foglalkozó vállalkozások tőkeszegénysége, korszerű termelési módszerek, továbbá képzett szakemberek hiánya jellemez.

A lakosság relokációja ugyan folyamatos, az aknamentesítés az eltelt több mint tíz év alatt jelentős területeket szabadított fel a művelés számára, az élelmiszerbiztonság ugyanakkor továbbra is kérdéses. A klímaváltozás, a déli területeket több éve sújtó aszály, a globális gazdasági válság hatása továbbra sem engedi az ágazat kibontakozását.

Az 1942-ben Nagy-Britanniában alapított, elsősorban a szegénységgel, éhínséggel küzdő területeken élők segélyezésével foglalkozó OXFAM alapítvány 2014-ben közzétett, 125 országot érintő tanulmánya, a népesség élelmezését vizsgáló „Élelmiszer index” egyértelműen tükrözi a különböző országokban, kontinenseken élők élelmiszer problémáit. Felmérésük négy kérdésre kereste a választ az egyes országokban:

1. Elegendő mennyiségű élelmiszer áll rendelkezésre? (Alultápláltság, alultáplált gyermekek aránya a populációban, a FAO, ill. WHO adatai alapján)
2. Az élelmiszerkehez megfizethető áron juthat hozzá a lakosság? (Élelmiszerek, egyéb termékek, fogyasztási cikkek árarányai, az árak változékonysága.)
3. Milyen az élelmiszerek minősége? (A táplálkozás változatossága, tiszta ivóvízhez való hozzáférés, a FAO adatai alapján.)
4. Az elfogyasztott élelmiszerek következtében kialakuló betegségek. (Elhízás, cukorbetegség elterjedtsége, a WHO adatai alapján.)

A felmérésben nem szereplő országok az adatok hiányossága miatt nem kerülhettek be a vizsgálatba.

Az eredmények egyértelműen megmutatják, hogy az első 20 helyen 19 európai, az utolsó 30 helyen túlnyomó többségében afrikai országokat találunk. Az első

helyezett, tehát étkezés szempontjából a legoptimálisabb ország Hollandia, míg Magyarország a 35. helyet foglalja el.

Angola 123. helyével, csak Etiópiát és Csádot előzi meg, kifejezetten rossz pontszámokat ért el a magas élelmiszerárak, az élelmiszerek változatossága, illetve a tiszta ivóvízhez való hozzáférés (a lakosság 50%-a, FAO), továbbá az alultápláltság terén. (OXFAM, 2014)

Ilyen mutatók mellett az ország elsődleges célja az elegendő mennyiségű, megfizethető, a lakosság számára a távoli tartományokban is hozzáférhető élelmiszer mennyiség biztosítása, a tiszta ivóvízhez való hozzáférés lehetőségének bővítése.

Az élelmiszerfogyasztással összefüggő betegségek egyelőre nem a fejlett gazdasággal rendelkező országok krónikus betegségeinek spektrumát ölelik fel, hiszen továbbra is az emésztőrendszert megbetegítő fertőző és parazitás betegségek jelennek meg legnagyobb arányban (akut hasmenéses betegségek, hastífusz, féregfertőzések)

Ezzel egyidőben világon az utóbbi években felértékelődött a funkcionális és bio élelmiszereknek a jelentősége. A legnagyobb területi részesedéssel Ausztrália és Óceánia rendelkezik 17.3 millió hektár biogazdálkodásra alkalmas földterülettel, Európa 11.5 millió hektárral, és Dél-Amerika 6.6 millió hektárral. Majd Ázsia 3.4 millió, Észak-Amerika 3 millió és Afrika 1.2 millió hektárral rendelkezik. (FIBL 2015)

A világ ökológiai gazdálkodásával kapcsolatos legfrissebb és legrészletesebb statisztikai feldolgozását a svájci FIBL és az IFOAM végzi.

A kiadvány szerint, a 170 országból begyűjtött adatokat összesítve, világviszonylatban dinamikus növekedés tapasztalható az egészséges élelmiszerek termelése tekintetében.

Az utóbbi években az organikus gazdálkodás egyre inkább előtérbe kerül Afrikában is. Jelentős lépés volt 2012-ben, a 2. Organikus Afrika Konferencián az Afrikai Organikus Hálózat (African Organic Network, AfrONet) megalapítása, majd 2016-ban intézményesítése. Az AfrONet feladata az Afrikában biogazdálkodásban termelő farmerek képviselője, az organikus művelés elterjesztése a kontinensen a népesség élelmiszerbiztonságának növelésével, a természetes (hagyományos) módszerek fenntartásával, az ökoszisztéma egyensúlyának megőrzésével, valamint a biodiverzitás védelmével.

A szervezet aktív résztvevője a téma legmagasabb szintű nemzetközi fórumainak, gazdasági, kereskedelmi és tudományos tanácskozásokon katalizálja az organikus élelmiszerek termelésével, forgalmazásával kapcsolatos egyezmények létrejöttét, ajánlásokat fogalmaz meg a módszer népszerűsítésére, a fenntarthatóság érdekében.

Az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferencia 2016-ban készült kiadványában ad átfogó képet az afrikai biogazdálkodásban rejlő szükségletekről, kihívásokról és lehetőségekről.

A 16 országban megkérdezett érintettek véleménye szerint a fő problémák a következők:

1. Állandó finanszírozási hiány, a termeléshez szükséges, külső forrásból származó tőke biztosítása akadályba ütközik.
2. Az érdekeltek nem megfelelő hozzáférése stratégiai fontosságú tényezőkhöz, mint például tanúsítványok, termelői szervezetek, kutatás, vagy eszközök beszerzése.
3. Korlátozott hitelgarancia mechanizmusok, az organikus termelés sajátosságait a kereskedelmi bankok nem képesek integrált módon kezelni.
4. Összehangolt erőfeszítés szükséges további adatgyűjtés révén a biotermék ágazat értékének felmérése érdekében. A finanszírozási problémák be kell hogy épüljenek a már meglévő és a jövőben induló programokba az organikus ágazat fejlődésének elősegítése érdekében. (UNCTAD, 2016)

Afrikán belül a FiBL adatbázisában sajnos Angola vonatkozásában nincs hozzáférhető adat az organikus művelésben résztvevő területek kiterjedését illetően.

Az azonban tény, hogy a jellemzően hagyományos módszerekkel termelő családi gazdaságokban ismeretlen a műtrágyázás, növényvédőszer, rovarirtók használata, a földterület bőségesen áll rendelkezésre, a folyók vize szennyezésmentes.

Az utóbbi egy évtized rapid gazdasági növekedése magával hozta azonban a fejlett mezőgazdaság által használt módszereket, amely miatt szükség lenne a belföldön nagyüzemi módszerekkel termelt élelmiszerek élelmiszerbiztonsági ellenőrzésére, a termelők tájékoztatása a vegyszerhasználat következményeiről éppúgy, mint az importált áruk vizsgálatára, amely szintén nem megoldott.

Szinte kizárólag az országban működő nemzetközi ENSZ szervezetek a FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) és az IFAD (International Fund for Agricultural Development) tesznek erőfeszítéseket a fogyasztók érdekében az elfogadható élelmiszerminőség biztosítására, kampányokkal, információval segítve a leginkább veszélyeztetett vidéki lakosságot.

Kiemelkedő az utóbbi évek biotechnológiai forradalma a gombatermesztés terén. A vadon termő gombák gyűjtésének nagy hagyománya van, azonban mára csak a falvakban élők végzik, saját fogyasztás céljából.

A Tudományos és Technológiai Minisztérium Nemzeti Technológiai Központjának munkatársai 2014-ben Braziliában nyertek képesítést a gombatermesztés biotechnológiája terén.

Kínai tudósokkal együttműködve spórabankot hoztak létre, és kidolgozták azt a spóraszaporítási módszert, melyet a gombatermesztés iránt érdeklődőknek, vállalkozóknak továbbadva, 2017-től lehetővé válik az étkezési célú, vegyszermentes gombatermesztés.

2 Árak alakulása Angolában

Az exportra a termékek igen szűk köre (nyersolaj, gyémánt, kőolajszármazékok, gáz, kávé, fa és halászati termékek) kerül, ezen belül pedig meghatározó a kitermelt, még átalakításra sem kerülő nyersolaj dominanciája. A termelő szektor kifejezett aszimmetrikus fejlődése a gazdaság egészére nézve komoly veszélyt jelent, mivel nem megújuló erőforrásról beszélünk. A 2008 és 2016 közötti időszak exportárbevétele jelentősen visszaesett, ez visszavezethető az export termékek mennyiségi csökkenésének és az olaj világpiaci árának drasztikus visszaesésének.



1. ábra

Export értékének alakulása 2008-2016 között (ezer dollár)

Forrás: <http://hu.tradingeconomics.com/angola/exports>

Az ország saját termelése a gazdasági élet egyetlen területén sem képes önmagát kellő mennyiségű áruval ellátni. A telítetlen hiánygazdaság óriási mennyiségű importra szorul még azon az áron is, hogy így a fogyasztó jóval többet kénytelen fizetni a szükségleteinek kielégítéséért. Mivel a gazdaság fizetőképes, az áruk (további feldolgozás előtt álló köztitermékek, végső felhasználás céljából készült fogyasztási cikkek, valamint a fellendült ipari és kisebb részben mezőgazdasági célból felhasználásra kerülő gépek, berendezések, technológia) nagy mennyiségben érkeznek az ország kapuihoz, elsősorban a nagyvárosok tengeri kikötőibe (konténerhajók), illetve a fejlődő infrastruktúra révén közúton (a Dél-Afrikai Köztársaság és Namíbia felől), valamint kisebb volumenben légi úton az ország két nemzetközi repülőterére (Luanda, Benguela). A betelepülő külföldi vállalatok részben saját használatra, részben eladásra szánt termelőeszközeiket viszik az országba (pl. építőipari és bányaiipari nehézgépek, a közúti teherfuvarozásra használt tehergépjárművek). Az országba hagyományosan exportáló országok (Portugália, Brazília, USA) mellett az utóbbi évtizedben egyre nagyobb szerep jut a Dél-Afrikai Köztársaság, Dél-Korea, Argentína, és Kína árucikkeinek is. A kínai export különösen hatékony, nem csak a gépeket, de hozzá olcsó, szakképzett munkaerőt is exportálnak, államközi egyezmények útján hitelt folyósítanak, gazdasági tevékenységük gyorsasága és rugalmassága úgy tűnik, a versenytársakkal szemben jelentős versenyelőnyt nyújt számukra.

Ahogy a 2. számú grafikonon is jól látható, az import alakulása 2008 – 2016-os időszakban, szintén drasztikus visszaesést mutat, amely szintén az olaj világpiacon árára vezethető vissza.



2. ábra

Import értékének alakulása Angolában 2008 – 2016 között (ezer dollár)

Forrás: <http://hu.tradingeconomics.com/angola/imports>

Mivel az ország erőteljesen import kényszerben él, és maga az élelmiszerelőállítás elégtelen az ország ellátásához, emiatt az árak világviszonylatban is rendkívül magasak. Az élelmiszer árak alakulását a 1. számú táblázat szemlélteti.

Élelmiszerárak	Kwanza/kg	Forint/kg
Rizs	480	744
Kukoricaliszt	480	744
Maniókaliszt	250	387
Cukor	380	589
Bab	1200	1860
Tészta	500	775
Csirke egész	1000	1550
Csirke comb	800	1240
Tejpor	640	992
	Kwanza/l	Forint/l
Étolaj	900	1395
	Kwanza/db	Forint/db
Tojás	75	116

1.táblázat:

Élelmiszerárak Angolában 2016 első negyedév

Forrás:jornaldeangola.sapo.ao/economia/preco_dos_alimentos_em_queda alapján saját szerkesztés

https://www.angop.ao/angola/pt_p/noticias/economia/2017/1/6/

3 Anyag és módszer

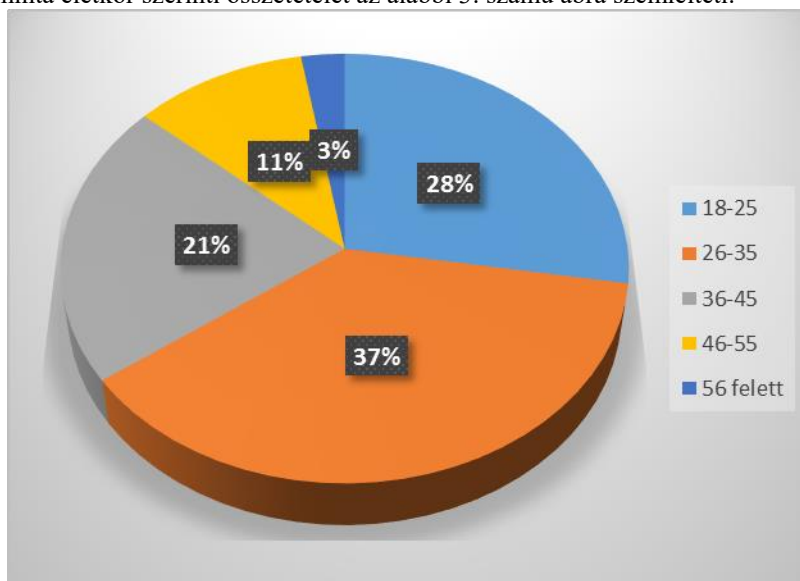
Kvantitatív kutatásunkat Angolában való megkérdezés jelentette, melyet 2017 február – március hónapokban végeztük Luandában, Angola fővárosában.

A kutatás egy saját szerkesztésű, előtesztelt sztenderdizált kérdőív segítségével történt, szóbeli megkérdezés alapján. Ügyeltünk arra is, hogy ne kerüljenek a kérdőívbe olyan kérdések, melyek csökkentenék, vagy megghiúsítanak a megkérdezettek válaszadási szándékát, a megkérdezettek saját egyéni véleményére, és személyes tapasztalatára alapoztunk.

A kérdőív feldolgozását SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 19.0 és az Microsoft Office Excel 2007 programokkal végeztük.

A kérdőíveket papír alapon juttattuk el a válaszadóknak, kérdezőbiztosok segítségével, akik angolai Universidade Cuito Cuanavale, Menongue hallgatói voltak. 557 db kérdőív került kitöltésre, a válaszadók közül 200 férfi, 357 nő volt.

A minta életkor szerinti összetételét az alábbi 3. számú ábra szemlélteti.



3.ábra

A válaszadók életkori csoportok szerinti százalékos megoszlása

Forrás: saját kutatás (2017)

4 Eredmények

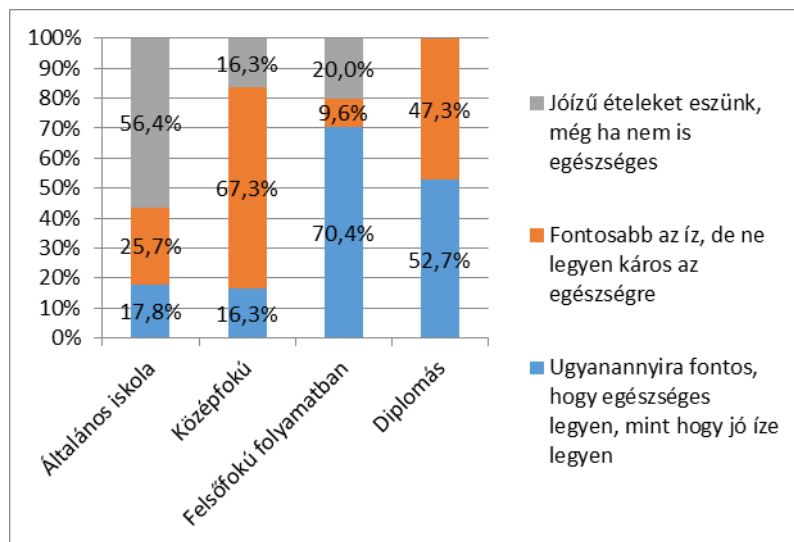
Angolában a kérdőívek feldolgozásával kapott adatok azt mutatják, hogy a megkérdezettek több mint 80%-a számára ismeretlen az egészséges étel, bioétel fogalma, a kis számú tájékozott válaszadó a fiatal diplomás vagy felsőfokú tanulmányokat folytató csoporthoz tartozik. A bioétel fogalom szűk körben ismert, jelentősége alulértékelt. Ez annak is köszönhető, hogy a megkülönböztető jelzés nem jelenik meg a termékek csomagolásán. Mivel az elmúlt évekig vegyszerezés nem történt, ezért a megkérdezettek 94 %-a nincs tisztában annak egészségügyi kockázataival.

A khi-négyzet próba eredménye ($p < 0,01$) jelentős eltérések állapíthatók meg a végzettségi szintek között az egészséges táplálkozás fontosságának megítélésében (4. ábra).

Az adjusztált reziduumok elemzése azt jelzi, hogy az általános iskolai végzettséggel rendelkezők jelentősen nagyobb arányban nem fordítanak kellő figyelmet az egészséges táplálkozásra: jóízű ételleket választanak – még akkor is, ha nem egészséges.

A középfokú végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban úgy vélik, hogy fontosabb nekik az íz, de az élelmiszer ne legyen káros az egészségre.

A diplomával rendelkezők és a felsőfokú tanulmányaikat folytatók nagyobb arányban ugyanannyira fontosnak tartják, hogy az élelmiszer egészséges legyen, mint hogy jó íze legyen.



4. ábra.

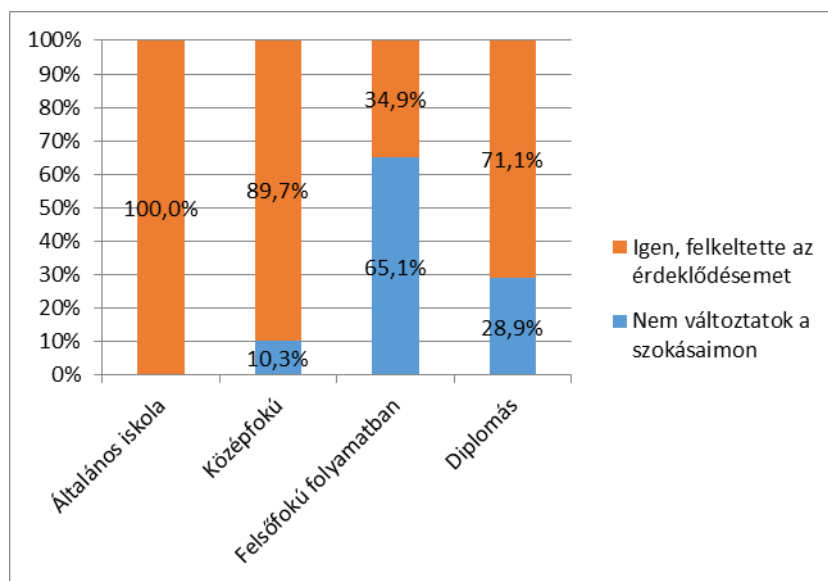
A megkérdezettek megoszlása az egészséges táplálkozás fontosságának megítélése alapján képzett három csoport szerint, végzettségi szintenként,

Forrás: Saját (2017)

A khi-négyzet próba eredménye ($p < 0,01$) jelentős eltérések állapíthatók meg a végzettségi szintek között a tiszta, egészséges élelmiszerek vásárlása iránt érdeklődő személyek arányában (5. ábra).

Az alap- és középfokú végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban érdeklődésüket mutatták az egészséges élelmiszerek vásárlása iránt.

A felsőfokú tanulmányokat folytató személyek pedig nagyobb arányban nem változtatnának a táplálkozási szokásaikon.



5. ábra.

A megkérdezettek megoszlása az egészséges táplálkozás iránti érdeklődés alapján képzett két csoport szerint, végzettségi szintenként

Forrás: Saját (2017)

Kutatásunk során megállapítottuk, hogy Angolában a fogyasztók túlnyomó többsége a „bio” „öko” „organikus” fogalmakat nem ismeri, az organikus gazdálkodással előállított termékekkel nem találkozik, mert nincsenek megkülönböztetve, nem ismertek termesztésük körülményei. A lakosság ugyanakkor tájékozatlan a biotermékek kedvező élettani hatásait illetően.

Nincs olyan intézmény, amely az organikus termesztéssel előállított élelmiszert tanúsítvánnyal látná el, igazolva a fogyasztó felé a termék eredetét, biológiai értékét. Az importált élelmiszerek százalékos aránya igen magas, minőségüket korlátozottan vizsgálják. Az élelmiszerek nemzetközi összehasonlításban igen kedvezőtlenek (Oxfam tanulmány), az élelmiszerek részesedése a fogyasztói kosárból kiugróan magas, egyes társadalmi csoportokban akár a 75%-ot is elérheti. A hagyományos módon termelő gazdák azonban megfelelő támogatással (edukáció, piacra lépés segítése, szövetkezetek létrehozása) versenyképesek lehetnének az importált élelmiszerekkel, hiszen alacsony költséggel, helyben termelnek.

Az előrejelzések a biogazdálkodás folyamatos növekedését mutatják Afrikában. A módszer farmerek milliói és családjaik számára jelenthet kitörési lehetőséget a szegénységből. Ideális növekedési lehetőség Afrika számára, ahol a hagyományosan alacsony külső imput tökéletes alap lehet, amelyre a helyi kisbirtokos gazdaságok termelékenységének növelése, nagyobb rugalmasság és jövedelmezőség épülhet. Afrikában a termelés intenzifikációja elkerülhetetlen, azonban ezt organikus módon kell végezni, az ökoszisztéma fenntartásával, a természeti erőforrások (talaj, víz, biodiverzitás) védelmével, helyreállításával. Az ökomódszert alkalmazó helyi közösségek, gazdálkodók támogatásra szorulnak annak érdekében, hogy ez a korszerű mezőgazdasági módszer, annak minden lehetséges előnyével, minél inkább elterjedhessen az egész kontinensen.

Irodalomjegyzék

- [1] Kyle, Steven: A Comparative Analysis of Economic Development of Angola and Mozambique. Working paper – Development of Agricultural, Resource and Managerial Economics. Cornell University, Ithaca, New York 14853-7801 USA,
- [2] OXFAM (2014) Good Enough to Eat - The Food Index Forrás: <http://www.oxfam.org.uk/what-we-do/good-enough-to-eat>
[https://www.oxfamamerica.org/static/media/files/Good Enough To Eat Media brief FINAL.pdf](https://www.oxfamamerica.org/static/media/files/Good_Enough_To_Eat_Media_brief_FINAL.pdf)
- [3] Gama, Jordan: Latest Developments in Organic Agriculture in Africa. In: Willer, Helga; Lernoud, Julia (szerk.): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017. FiBL; IFOAM. Forrás: <http://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2017.html>, Letöltve: 2017.március 12.
- [4] UNCTAD: Financing Organic Agriculture in Africa: Mapping the Issues. 2016. Forrás: unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdicted2016d6_en.pdf, Letöltve: 2017. február 20.
- [5] <http://hu.tradingeconomics.com/angola/imports> Letöltve: 2017.március 12.
- [6] <http://hu.tradingeconomics.com/angola/exports> Letöltve: 2017. március 17.